

Tocs de campanes

Gelida

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Carrer Barceloneta, 12-18.
Emplaçament Casa de la Vila.
Alçada: 182

Coordenades:

Latitud: 41.44095
Longitud: 1.86316
UTM Est (X): 405029
UTM Nord (Y): 4588332

Classificació

Número de fitxa 08091 - 355
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Costumari
Estil / època: Modern Contemporani Popular
Segle XVII-XX
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Religiós/Cultural
Titularitat Pública
Titular: Ajuntament de Gelida. Plaça de la vila, 12. 08790 GELIDA
Autoria de la fitxa Gerard Panadés. INSITU SL
Data de registre de la fitxa: dl., 10/06/2024 - 14:04

Descripció

Els tocs que encara es conserven avui dia són els de **peus junts** o **difunts**, que varien en funció de si el difunt és home o dona, el de **bateig**, els **tocs de missa** i l'**avemaria**. Els que ja no s'utilitzen són el de **bon temps**, **foc**, **albat** i **vigília**, que es pot fer avui dia però de forma ocasional.

Toc de repic de festa o vigília. S'executava en les vigílies de dies festius, els dissabtes, o en els mateixos festius, a les 14:00 h del dia abans. També per anunciar l'inici de festes importants: Rams, Pasqua Florida, Festa Major, Santa Llúcia, Nadal, etc. Quan les festes anaven acompanyades de celebracions litúrgiques, s'avisava mitja hora abans. L'execució dels repics de festa consistia a pujar al campanar, desenganxar les cordes per tocar des de baix i enganxar-les per picar des de dalt, a dues mans i repicant a ritme ràpid i que sonessin les dues campanes alhora. El temps de durada era d'entre 10 i 15 minuts. També es podia fer algun cop per batejos i casaments. El toc dels batejos no es fa tant com abans. Calia pagar una quantitat concreta per anunciar la bona notícia.

Toc de l'Avemaria o Angelus. S'executava cada dia tot l'any, a les 7:00 h, les 13:00 h i les 19:00 h. Servia per anunciar que començava el dia i per anunciar l'hora de dinar als pagesos, així com per anunciar l'hora del final de la jornada laboral. El toc es feia en memòria i rebia el nom de l'anunciació a la Mare de Déu. La seva execució consisteix des de baix al campanar tres tocs lents en campana gran, tres tocs lents en campana petita i tres tocs lents en campana gran, deixant que entre toc i toc es perdés el so abans de tocar la següent.

Toc de Missa. S'executava cada dia tot l'any. El primer toc es feia mitja hora abans de començar; el segon, un quart d'hora abans, i el tercer, en el moment de començar. En el moment de la consagració quan el sacerdot alçava el calze, es feia un altre toc. Durant la Setmana Santa, però, les campanes quedaven mudes per escenificar el dol de l'església per la mort de Crist, fins al dissabte de Glòria. La seva execució consistia des de baix del campanar dotze tocs seguits amb campana gran, tretze tocs seguits amb campana petita, i catorze tocs seguits amb campana gran. Les campanades dotze, tretze i catorze seguides s'enllaçaven amb el mateix ritme. En acabar s'havia de deixar que es perdés el so abans de fer els tocs finals amb la grossa, amb tres, dues o una campanada, segons sigui el primer, segon o tercer avís.

Toc de Rosari. Inicialment, s'executava a les 16:00 h i anys més tard, a les 19:00 h. Es realitzava de la mateixa manera que el de la missa, però sense els tres tocs finals. La seva execució també era la mateixa, consistia des de baix del campanar dotze tocs seguits amb campana gran, tretze tocs seguits amb campana petita, i catorze tocs seguits amb campana gran. Les campanades dotze, tretze i catorze seguides s'enllaçaven amb el mateix ritme.

Toc d'albat. S'executava quan moria un nen o nena que encara no havia fet la comunió, ja que es considerava que era una ànima pura i innocent. La seva execució consistia des de baix del campanar, i amb la campana petita, un toc lent fins que se'n perdia el so, i dos de seguits fins que se'n perdia el so. Tot plegat es repetia unes vint vegades.

Toc de bon temps. S'acostumava a executar quan venien núvols carregats de tempesta o pedra. Es deia que amb el so de les campanes, els núvols es desfeien i ajudaven a salvar les collites dels pagesos. La seva execució consistia des de baix del campanar, alternar les campanes, primer la petita i després la gran, seguint sempre el mateix ritme durant uns minuts.

Toc de morts o difunts. En el cas que el difunt hagués mort durant el dia, s'executava sense importar-ne el moment. Si moria durant la nit, s'executava al matí tot just després de l'Avemaria. Antigament, per Tots Sants es tocava a morts cada mitja hora, a partir de les quatre fins a les set, l'hora del rosari. La seva execució consistia des de baix del campanar a tocar les dues campanes alhora o tocar a peus junts, i se sabia si el difunt era home, perquè es feien tres tocs al principi per als homes, i dos per a les dones. Per als homes, es feia una campanada lenta fins que se'n perdia el so, i dues de seguides fins que se'n perdia el so. Es repetia fins a tres vegades. Després d'una pausa de mig minut, es tornava a començar. Quan s'acabava,

s'iniciava el toc de morts. Per a les dones, es feia una campanada lenta fins que se'n perdia el so, i dues de seguides fins que se'n perdia el so. Es repetia dues vegades. Després d'una pausa de mig minut, es tornava a començar. I quan s'acabava, es començava el toc de morts. Tant per homes com per dones, el toc de morts consistia en una campanada lenta amb la campana gran fins que se'n perdia el so, i una campanada lenta amb la campana petita fins que se'n perdia el so. Repetició de fins a 40 vegades. Anteriorment, tot plegat es tocava tres vegades: el dia de l'enterrament, mitja hora abans d'entrar a l'església, quan entrava el rector a l'església, i amb el cos del difunt i en sortir de l'església.

Toc de rebato o de foc. S'executava antigament, quan hi havia algun avís per incendis a l'estiu o qualsevol alarma que fes una crida a la mobilització de la població. Tenien un so continuat i persistent.

Història

Els campaners eren els encarregats de fer sonar les campanes. Tant homes com dones, individualment o de forma col·lectiva. Cada època de l'any, a l'hora que tocava, o quan hi havia una emergència. Sempre havien d'estar a punt. Avui dia la figura del campaner ha desaparegut o han estat substituïts per l'automatització.

Pere Cantí tocava les campanes de Sant Pere del castell fins que es va traslladar la nova parròquia, i Josep Ferran Domingo, que tocava les de la parròquia a principis del segle XX. Joan Pascual i Clua (Joanet del Cadiraire) va ser el campaner de Gelida fins als anys 1950, i compaginava la feina fent de cadiraire i d'enterraments. La seva esposa Brígida Blanch i Descàrrega també l'ajudava en la seva tasca. Després va venir Ramon Torres Pastoret, que també exercia de paleta i també rebia l'ajuda de la seva esposa, Maria Ferrer i Solsona, i dels seus fills. No obstant això, els horaris i les obligacions que comporten exercir l'ofici de campaner fan incompatible compaginar-ho amb altres feines. Es té constància d'alguns tocs de campana que hi ha hagut al llarg del temps a Gelida, documentats a l'arxiu parroquial.

La referència més antiga data del 1698, pel que fa als tocs de missa. S'oficiava de manera regular a Sant Pere del castell i a l'antiga capella de Sant Miquel fins al trasllat de la parròquia el 1871. Consistia en dues misses cada diumenge o dia de festa. A Sant Pere, mitja hora abans de la sortida de sol, tres tocs i inici del Rosari. La segona missa, a sant Miquel en hora competent també amb tres tocs. Hi ha també referències a les festes de Nadal i del dia dels Difunts, i també referències a l'ús de campanes en enterraments i en el moment de combregar.

Bibliografia

CARAFÍ, Enric (1997). "Les campanes de Gelida, el poble en té 13". *Programa Festa Major 1997*. pp. 85-94.

CARAFÍ, Mercè (1998). *L'Abans. Recull gràfic de Gelida, 1890-1965*. Efadós Editorial.

ESTRUCH, Josep (1996). "Cloenda de setembre. Dues figures gelidenques entranyables". *Programa Festa Major 2002*. pp. 105-108.

LLOPART, Carme (1988). "Tocs de Campanes". *Programa Festa Major 1988*. pp. 71-72.

MAURI, Alfred (2019). *Campanes, campanars i campaners de Gelida*. Quaderns Gelidencs d'Història i Societat – 8. Ajuntament de Gelida.

PASCUAL, Anton (1986). "Fa 100 anys, el marquès de Gelida es va relacionar amb Sant Joan Bosco".
Programa Festa Major 1986. pp. 56-58.

